

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİLERİ İÇİN “İSTİHBARAT ÇALIŞMALARINA GİRİŞ”

DERS İZLENESİ

Doç. Dr. Emrah Özdemir
(eozdemir2002@gmail.com)

Dersin Tanımı

Bu ders, istihbarat ile ilgili temel kavram ve tartışmaları alanı akademik bir disiplin olarak değerlendiren istihbarat çalışmaları çerçevesinde ele almaktadır. Uluslararası ilişkilerin bir alt alanı olarak istihbarat disiplinin kısa tarihçesi, literatürü gözden geçirilir. Ders, istihbaratın temel kavramlarını, gelişmelerin tarihsel arka planını, kapasite ve sınırlılıklarını ortaya koymayı hedefler. Devlet ve toplum güvenliğinde önemli bir yeri olan istihbaratın üretilmesi için izlenen veri toplama, işleme, analiz, dağıtım ve kullanmaya makro bir bakış sağlar. Ayrıca, istihbarat örgütlerinin temel faaliyetlerinden olan, İKK (İstihbarata Karşı Koyma), Örtülü Operasyonlar ve İstihbaratın Denetimi, Siyasallaşmasını da tartışmaya açmaktadır. Çeşitli ülkelerin istihbarat teşkilatları ile Türkiye'nin istihbarat teşkilatlarına karşılaştırmalı bir bakış açısı ile genel çerçevede yer verilir. Dersin diğer amacı da istihbarat faaliyetlerinin güvenlik stratejilerinin belirlenmesi ve gerçekleştirilmesindeki rolüne dair tartışmalara vakıf olmak; bu suretle istihbarat ve güvenlik kavramları arasındaki ilişkinin anlaşılmasını sağlamaktır.

İstihbarata Giriş dersi, Yüksek Lisans programı çerçevesinde tasarlanmıştır.

Dersin Yapısı

Ders, ders anlatımları, okumalar, tartışmalar, filmler, belgeseller, makale analizleri, alan uzmanı konuklar, simülasyon uygulamaları ve sınıf içi sunumlar şeklinde işlenecektir. Haftalık okumaların yapılarak derse katılım sağlanması ve ödevlerin zamanında teslimi öğrencilerin yükümlülükleridir. İstihbarat Çalışmalarına Giriş dersi, güvenlik ve uluslararası ilişkiler temelli programların zorunlu temel derslerinden birisi olup, diğer derslerle doğrudan ilişkilidir.

Kaynakça

Kitaplar

- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press.
- Johnson, L. K. (2010). The Oxford Handbook of National Security Intelligence. Oxford University Press.
- George, R. Z., & Bruce, J. B. (2008). Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations (2nd ed.). Georgetown University Press.
- Warner, M. (2014). The Rise and Fall of Intelligence: An International Security History. Georgetown University Press.
- Shulsky, A. N., & Schmitt, G. J. (2002). Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence (3rd ed.). Potomac Books.
- Bergman, R. (2018). Rise and Kill First: The Secret History of Israel's Targeted Assassinations. Random House.
- Demircioğlu, İ. H., Özcan, A., Yiğit, Y., & Çencen, N. (Eds.). (2021). Türk İstihbarat Tarihi. Yeditepe Yayınevi.
- Uyar, M. (Ed.). (2021). Savaş Çalışmaları El Kitabı. Kronik Yayınevi.
- Andrew, C. (2022). Gizli Dünya, Baş, M.F. (Çev.), Kronik Yayınevi.

Makaleler

- Marrin, S. (2016). Improving Intelligence Studies as an Academic Discipline. Intelligence and National Security, 31(2), 266–279.

- Hijzen, C. W. (2021). Intelligence analysis in a changing world, an introduction. *Journal of Intelligence History*, 20(1), 1–6.
- Mainwaring, S. (2020). Division D: Operation Rubicon and the CIA's Secret SIGINT Empire. *Intelligence and National Security*, 35(5), 623–640.
- Taylor, S. A., & Snow, D. (1997). Cold War Spies: Why They Spied and How They Got Caught. *Intelligence and National Security*, 12(2), 101–125.
- Blight, J. G., & Welch, D. A. (1998). What Can Intelligence Tell Us About the Cuban Missile Crisis, and What Can the Cuban Missile Crisis Tell Us About Intelligence? *Intelligence and National Security*, 13(3), 1–17.
- Amuchastegui, D. (1998). Cuban Intelligence and the October Crisis. *Intelligence and National Security*, 13(3), 88–119.
- Israeli, O. (2013). The Circuitous Nature of Operation Ajax. *Middle Eastern Studies*, 49(3), 246–262.
- Bar-Joseph, U. (2013). The Politicization of Intelligence: A Comparative Study. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 26(2), 347–369.
- Walsh, P. F., & Miller, S. (2016). Rethinking 'Five Eyes' Security Intelligence Collection Policies and Practice Post Snowden. *Intelligence and National Security*, 31(3), 345–368.
- Brantly, A. F. (2018). When everything becomes intelligence: Machine learning and the connected world. *Intelligence and National Security*, 33(4: Special Issue: Developing Intelligence Theory), 562–573.
- Lim, K. (2016). Big Data and Strategic Intelligence. *Intelligence and National Security*, 31(4), 619–635.
- Özdemir, E. (2021). İstihbarat Çalışmaları. *İstihbarat Çalışmaları*. Uyar, M. (Ed.), Kronik Yayınevi, 141-173.
- Özdemir, E. & Kâhya, M. (2021). İstihbarat ve Güvenlik Çalışmalarında Sosyal Bilimlerin Yeri ve Önemi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2. Uluslararası Güvenlik Kongresi Özel Sayısı, 1-14.

1. Hafta: Dersin Tanıtımı ve Çalışma Planının Dağıtılması

- Sorular
  - İstihbarat nedir? Güvenlik ve istihbarat disiplinleri arasındaki ilişki nasıl ifade edilebilir?
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). *Intelligence: From Secrets to Policy* (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 1-11, 70-82.
- Jensen, C.J.III, McElreath, David, H. & Graves, M. (2013). *Introduction to Intelligence Studies*. CRC Press, pp. 1-16.

2. Hafta: İstihbarata Genel Bakış ve Temel Kavramlar

- Sorular
  - Tanım ve tarifler.
  - Karar alma süreçleri ve istihbarat
  - İstihbarat çarkları.
  - İstihbarat teşkilatlarının ana fonksiyonları
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). *Intelligence: From Secrets to Policy* (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 70-204.
- Shulsky, A. N. & Schmitt, G. J. (2002). *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (3rd ed.). Potomac Books, pp. 2-34.
- Warner, M. (2007). *Sources and methods for the study of intelligence*. *Handbook of Intelligence*. Johnson, L.K. (Ed.), Routledge, pp. 17-27.

3. Hafta: Tarihsel Süreçte İstihbaratın Gelişimi

- Sorular
  - Antik çağlarda dönemin düşünürlerine göre istihbarat ve önemi nasıldır?
  - Modern devletler ve istihbarat.
  - Modern istihbarat yapılarının doğuşu ve gelişimi.
  - Soğuk Savaş ve sonrasında istihbarat.
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 70-204.
- Andrew, C. (2022). Gizli Dünya, Baş, M.F. (Çev.), Kronik Yayınevi.
- Zegart, A.B. (2022). Spies, Lies, and Algorithms. Princeton University Press.
- Shulsky, A. N., & Schmitt, G. J. (2002). Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence (3rd ed.). Potomac Books, pp. 2-34.

4. Hafta: Kaynaklarına, Amaçlarına ve Seviyelerine Göre İstihbarat Türleri

---

- Sorular
  - Kaynaklarına/Toplanma Yöntemlerine göre istihbarat türleri nelerdir?
  - Amaçlarına göre istihbarat nasıl sınıflandırılabilir?
  - Stratejik, Operatif ve Taktik seviye istihbarat nasıl tanımlanabilir?
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 188-287.
- Özdemir, E. (2021). İstihbarat Çalışmaları. İstihbarat Çalışmaları. Uyar, M. (Ed.), Kronik Yayınevi, 141-173.

5. Hafta: Toplama ve Analiz Yöntemleri

- Sorular
  - İstihbarat ve Toplama disiplinlerinin doğuşu
  - Analiz yöntemleri
  - Analist ve analiz.
  - Analist karar verici ilişkisi
- George, R. Z., & Bruce, J. B. (2008). Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles, and Innovations (2nd ed.). Georgetown University Press, pp. 19-33, 213-225.
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 287-387.
- Hijzen, C. W. (2021). Intelligence analysis in a changing world, an introduction. Journal of Intelligence History, 20(1), 1-6.
- Johnson, L. K. (2010). The Oxford Handbook of National Security Intelligence. Oxford University Press, pp. 3-22.
- Marrin, S. (2016). Improving Intelligence Studies as an Academic Discipline. Intelligence and National Security, 31(2), 266-279.

6. Hafta: İstihbarat Çalışmaları: Gelişim, Literatür ve Diğer Alanlarla İlişkisi

---

- Sorular
  - İstihbaratın akademik bir disiplin olarak gelişimi
  - Disiplinin önemli çalışanları
  - Yayınlar ve tartışmalar
- Özdemir, E. (2021). İstihbarat Çalışmaları. İstihbarat Çalışmaları. Uyar, M. (Ed.), Kronik Yayınevi, 141-173.

- Gill, P. & Phythian, M. (2016). What is Intelligence Studies?, The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs, 18:1, 5-19.
- Özdemir, E. & Kâhya, M. (2021). İstihbarat ve Güvenlik Çalışmalarında Sosyal Bilimlerin Yeri ve Önemi. Güvenlik Bilimleri Dergisi, 2. Uluslararası Güvenlik Kongresi Özel Sayısı, 1-14.

7. Hafta: İKK (İstihbarata Karşı Koyma)

- Sorular
  - İKK nedir?
  - İstihbarat ve güvenlik.
  - Aktif ve Pasif yöntemler.
  - Karşı istihbarat nedir?
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 387-446.
- Shulsky, A. N., & Schmitt, G. J. (2002). Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence (3rd ed.). Potomac Books, pp. 99-129.
- Mainwaring, S. (2020). Division D: Operation Rubicon and the CIA's Secret SIGINT Empire. Intelligence and National Security, 35(5), 623–640.
- Taylor, S. A., & Snow, D. (1997). Cold War Spies: Why They Spied and How They Got Caught. Intelligence and National Security, 12(2), 101–125.

8. Hafta: Örtülü Operasyon

- Sorular
  - Neden örtülü operasyon?
  - Örtülü operasyon türleri nelerdir?
  - Örtülü operasyonların karakteri.
  - Örtülü operasyon ve olası sonuçları nelerdir.
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 447-493.
- Shulsky, A. N., & Schmitt, G. J. (2002). Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence (3rd ed.). Potomac Books, pp. 75-99.
- Bergman, R. (2018). Chapter 35: Impressive Tactical Success, Disastrous Strategic Failure. In Rise and Kill First: The Secret History of Israel's Targeted Assassinations. essay, Random House.
- Israeli, O. (2013). The Circuitous Nature of Operation Ajax. Middle Eastern Studies, 49(3), 246–262.
- Tavsiye olunan Film: Munich (Münih), 2005
- Tavsiye Olunan Film: Charlie Wilson's War (Charlie Wilson'un Savaşı), 2007
- Belgesel: <https://www.youtube.com/watch?v=7xKtyefPr04>

9. Hafta: Türkiye'de İstihbarat Örgütleri

- Sorular.
  - Türkiye'de istihbarat örgütleri ve yasal düzenlemeler
  - MİT
  - Kolluk istihbaratı
  - Diğer istihbarat örgütlerine makro bakış.

- DEVLET İSTİHBARAT HİZMETLERİ VE MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI KANUNU Kanun Numarası: 2937 Kabul Tarihi: 1/11/1983 Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 3/11/1983 Sayı: 18210 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa: 830
- POLİS VAZİFE VE SALÂHİYET KANUNU (1)(2)(3) Kanun Numarası: 2559 Kabul Tarihi: 4/7/1934 Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 14/7/1934 Sayı: 2751 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 15 Sayfa: 575
- Özcan, N. A. (2021). Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihi. In İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, Y. Yiğit, & N. Çençen (Ed.), Türk İstihbarat Tarihi (pp. 497–544). Yeditepe Yayınevi.

10. Hafta: Yabancı Ülkelerin İstihbarat Örgütleri

- Sorular
  - Farklı ülkelerin istihbarat örgütleri ve kültürleri.
  - ABD istihbarat topluluğu
  - Rus istihbarat örgütleri
  - İngiliz istihbarat örgütleri
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 888-1008.

11. Hafta: İstihbaratın Denetimi, Siyasallaşması, Hukuki ve Etik Sorumluluklar

---

- Sorular.
  - İstihbarat örgütlerinin siyasallaşması
  - İstihbarat örgütleri ve demokrasi.
  - İstihbarat örgütlerinin denetimi neden gerekli.
  - İstihbarat örgütlerinin denetim yolları.
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 540-617.
- Lowenthal, M. M. (2020, PDF Version). Intelligence: From Secrets to Policy (8th ed.). SAGE/CQ Press, pp. 795-841, (Ethics and Moral Issue).
- Bar-Joseph, U. (2013). The Politicization of Intelligence: A Comparative Study. International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 26(2), 347–369.

12. Hafta: Örnek Olay: 11 Eylül Saldırıları ve ABD İstihbaratında Değişim

---

- Sorular
  - 11 Eylül Saldırılarındaki istihbarat zafiyetinin rolü nedir?
  - ABD istihbarat yapılanmasında nasıl bir değişime yol açmıştır?
  - Bu olay ve sonuçları Türkiye ve diğer ülkeler tarafından ne şekilde takip edilmiştir?
- Belgesel Film: Race Against Time: The CIA and 9/11
- Pillar, P.R. (2011). Intelligence and U.S. Foreign Policy. Columbia University Press.
- Svendsen, A.D.M. (2009). Intelligence Cooperation and the War on Terror: Anglo-American Security Relations after 9 11. Routledge.
- The 9/11 Commission Report (2004). Official Government Edition.

13. Hafta: İstihbaratın Geleceği

- Sorular
  - İstihbarat örgütlerinin geleceği üzerine tartışmalar
  - Teknoloji ve istihbarat örgütlerinin rolü
  - Temel hak ve özgürlükler ve istihbarat örgütleri
  - İstihbarat örgütlerinin sorumluları istihbaratı nasıl anlıyor.

- Warner, M. (2014). The Rise and Fall of Intelligence: An International Security History. Georgetown University Press, pp. 280-319.
- Walsh, P. F., & Miller, S. (2016). Rethinking 'Five Eyes' Security Intelligence Collection Policies and Practice Post Snowden. Intelligence and National Security, 31(3), 345–368.
- Brantly, A. F. (2018). When everything becomes intelligence: Machine learning and the connected world. Intelligence and National Security, 33(4: Special Issue: Developing Intelligence Theory), 562–573.

14. Hafta: İstihbaratın Geleceği

- Sorular
  - Yapay zekâ uygulamaları, big data analizi ve istihbaratın geleceği
  - İstihbaratın metalaşması ve özel istihbarat şirketleri
- Lim, K. (2016). Big Data and Strategic Intelligence. Intelligence and National Security, 31(4), 619–635.
- Alex Younger Konuşma: <https://www.gov.uk/government/speeches/mi6-c-speech-on-fourth-generation-espionage>
- Gina Haspel Konuşma: https://www.youtube.com/watch?v=wg_xgwGwuaM

15. Hafta: Kitap İncelemesi

Sorular

İstihbaratın içinden ya da istihbarat dünyasından belirlenecek kitaplar incelenecektir.

AÇIKLAMALAR

Bu ders, Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Güvenlik başta olmak üzere yakın alanlarda açılan yüksek lisans programlarında istihbarat ve istihbaratın akademik yönünü oluşturan istihbarat çalışmaları hakkında giriş niteliğinde kavramsal ve kuramsal bir çerçeve vermeyi amaçlamaktadır. Dersin bakış açısına göre istihbarat kavramı daha çok uzmanlık alanı ya da teknik bir alan olarak tanımlanan ve istihbarat faaliyetlerinin uygulamaya yönelik boyutunu teşkil etmektedir. İstihbarat Çalışmaları ise istihbarat ile ilgili analitik üretim süreçleri, literatür, teorik yaklaşımlar ve metodoloji gibi daha çok akademik alana yönelen bir kavramı nitelemektedir. Bu ciddi ayırım üzerinden alanın tanıtılması ve müteakiben daha ayrıntılı bilimsel çalışmalara temel teşkil etmesi anlamında ders önemli bir ihtiyaca cevap vermek adına tasarlanmıştır.

İzlence oluşturulurken istihbarat, öncelikle herkesin aşına olduğu fakat tam olarak bilemediği bir kavram olarak ele alınmıştır. Bu sebeple bilinmeyen yönleri tanımı, akademik gelişimi ve farklı dönemlerde yüklenen anlamlar dersin ilk haftalarında verilmeye çalışılmıştır. Daha önce istihbarat kavramının gerçek tanımı ve uygulamasına vakıf olmayan öğrencilerin bilgi düzeyinde de olsa farkındalıklarının yükseltilmesi önemli bir girişimdir.

İstihbaratın bir akademik disiplin olarak gelişimi bağlamında diğer akademik alanlarla ilişkisi ve disiplinler arası özelliği özellikle vurgulanmalıdır. İstihbaratın dış ve iç politikada karar verme süreçlerinde karar vericilerin önündeki belirsizlikleri kaldırma fonksiyonu özellikle belirtilmelidir.

Teorik boyut ve kavramsal bölümlerinin ardından Türkiye ve Dünyadaki örnekleri üzerinden istihbarat organizasyonlarının tanıtılması önemli bir ihtiyaç olarak tespit edilmiştir. Bu bölümde farklı ülkeler arasında karşılaştırmalı analiz yapılarak Türkiye'nin istihbarat yapılanmasının zaaf ve üstünlükleri değerlendirilebilir. Bu tür yapılanmaların ülkeleri tehdit algılamaları, ekonomik yapıları, coğrafi özellikleri ve toplumsal yapıları baz alınarak farklılaşabilecekleri üzerinde durulmalıdır.

Ders işleme yöntemi; anlatım, soru/cevap ve öğrenciler tarafından yapılacak sunumlara dayanmaktadır. İstihbarat çalışmaları ile ilgili temel konular yanında, tarihteki istihbarat başarısızlıkları ve çıkartılan derler de sunum konusu olarak seçilebilir. Programda belgesel ya da tarihsel filimler de yer verilmektedir. Bu belgesel ve filmlerin ders anlatımını pekiştirmek ve tartışma ortamı yaratabilmek adına oldukça faydalı bir uygulama olduğu değerlendirilmektedir. Buna ek olarak haftalık konular göz önünde bulundurularak misafir uzmanlar da derse dahil edilebilir. Bu sayede teorik düzeyde sınıf ortamında ele alınan konuların uygulamadaki karşılıkları bizzat uygulayıcıları tarafından açıklanarak farkındalık düzeyinin artmasına katkıda bulunulabilir.

Modern eğitim planlamasında özellikle uluslararası ilişkiler, dış politika analizi ve diplomasi gibi ders ve programlar içerisinde teorik bilgilerin pratikte kavranabilmesi adına basit seviyede masa oyunları ya da biraz daha ciddi ve karmaşık oyunlara yer verilmektedir. Bu tür modelleme ve simülasyon uygulamalarının bu ders içeriğinde de uygulanabilmesi ciddi anlamda katkı sağlayacaktır. Örneğin bir uluslararası kriz istihbarat boyutu da dahil edilerek öğrencilere roller verilmek suretiyle teorik bilgilerin uygulamaya geçirilmesi sağlanabilir. Alanda en bilinen ve popüler olan örnek olay olarak Küba Füze Krizi başlangıç seviyesi için uygun olacaktır. Akabinde 2003 Irak İşgalinde yaşanan istihbarat başarısızlıkları gibi farklı örnek olaylar da benzer şekilde ele alınabilir.